

HZ. PEYGAMBER HİKMETLİ DAVETÇİ

Bizleri bir Cuma vaktine daha ulaştıran Rabbimize hamd olsun. Daha nice Cuma'lara, bayramlara ulaşabilmeyi Rabbim cümlemize ve cümle Ümmeti Muhammed'e nasip eylesin. Cenâb-ı Hak hastalarımıza hayırlı acil şifalar, dertli kardeşlerimize devalar, borç yükü altındaki kardeşlerimize edalar nasip eylesin. Mevlidi Nebi ile Camiler ve Din Grevlileri Haftamız hayırlı; günümüz, vaktimiz, cumamız mübarek olsun. Rabbim korktuklarımızdan emin, umduklarımıza nail eylesin.

Peygamberlerin en önde gelen görevleri, Allah'ın emir ve yasaklarını, helal ve haramlarını, öğüt ve tavsiyelerini insanlara tebliğ etmek, sözlü ve uygulamalı olarak açıklamaktır. Bütün peygamberler bu görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmişler ve ümmetlerine örnek olmuşlardır.

Kur'an-ı Kerim'de değişik vesilelerle peygamberlerin tebliğ görevlerini yerine getirdikleri vurgulanmış, Peygamberimiz hakkında;

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

“Allah'ın izniyle bir dâvetçi ve nur saçan bir kandil” (Ahzâb, 33/46) benzetmesi yapılmıştır. Peygamberimiz (a.s.)'ın insanlık için model ve örnek olduğuna, insanlığın önünü, yolunu aydınlattığına bu ayetle işaret edilmektedir.

Ayrıca Yüce Allah,

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“Andolsun ki, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır” (Ahzâb, 33/21) buyurarak, Peygamberimizin her konuda örnek alınacak bir model olduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir. İşte bu sebeple, ashâb-ı kiram onun hayatını titizlikle izlemiş, ilkelerini hem kendileri için örnek almış, hem de sonraki nesillere büyük bir gayret ve özenle nakletmiştir. Dolayısıyla Peygamberimizi örnek almak her müslüman için öncelikli dinî bir görevdir. Yüce Allah,

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ

“Peygamber size neyi verdiğyse onu alın, neden sakındırdı ise ondan da geri durun, Allah'a karşı gelmekten sakının” (Haşr, 59/7) âyetiyle de Hz. Peygambere uymayı bütün ümmete emretmiştir.

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” (Kalem, 68/4.)

”عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ”إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ“

Ebû Hüreyre (r.a.)'nın rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ben, (başka değil, sadece) (iyi), güzel ahlâkı tamamlamak (uygulamak) için gönderildim.” (İbn Hanbel, II, 381) Davet metodu da bu ahlak üzere devam etmiştir.

610 yılının Ramazan ayıydı. Bir süredir alışkanlık hâline getirdiği üzere yine Hira mağarasına çekildiği bir gün Muhammed el-Emin, vahiy meleği Cebrail ile karşılaşmış ve ilk vahiy tecrübesini yaşamıştı. Bu heyecan ve telaşla yüreği titreyerek, hemen evine, sevgili eşi Hz. Hatice (r.a.)'nın yanına dönmüş ve başından geçenleri ona anlatmıştı. “Kendimden korktum” demişti ona. Onun bu endişeli hâline karşılık Hz. Hatice oldukça sakindi. Çünkü onun gibi yüksek ahlâkî meziyetlere sahip bir insanın başına gelen bu olayın kötü bir şey olacağına asla ihtimal vermiyordu. Bu nedenle eşini,

كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا ، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ ، وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ ، وَتَقْرَى الضَّيْفَ ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ

“Öyle deme. Allah’a yemin ederim ki O hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin; muhtaç olanların bakımını üstlenirsin; aç ve açıkta olanı koruyup kollarsın; misafire ikram edersin ve musibete maruz kalanlara yardım edersin.” (Buhâri, Bed’ü’l-vahy, 1.) sözleriyle teselli etti. Hz. Hatice’nin saydığı bütün bu hususiyetleri ile sevgili eşi Hz. Muhammed s.a.s, ahlâkî değerlerin önemini yitirdiği câhiliye gibi bir dönemde dahi eşine ender rastlanacak karakterde bir insandı.

Hira dönüşü Hz. Hatice’nin Allah Resûlü’ne sarf ettiği bu teselli cümleleri, âdeta Allah Teâlâ’nın Elçisi’nin ahlâkına övgüyle şahitlik ettiği,

وَأَنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ “Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” (Kalem, 68/4.) âyetinin tefsiri niteliğindeydi.

İlk inen sûrelerden biri olan Kalem sûresinin bu âyeti, Hz. Peygamber’in nübüvvet görevinden önce de yüksek bir ahlâka sahip olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Resûlullah, peygamberlikle görevlendirilmeden önce ahlâkı ile toplumda temayüz etmiş, güven kazanmış ve “Muhammed el-Emin” (Güvenilir Muhammed) nitelemesine lâyık görülmüş bir insandı. Güzel ahlâkı hâkim kılma onun peygamber olarak gönderiliş sebeplerinden biriydi. Hz. Peygamber, hiç yoktan bir güzel ahlâk manzumesi düzenlemek ya da ahlâk kuralları “tespit etmek” için değil, kendisinden önceki peygamberler zincirinin insanlığa öğrettiği güzel ahlâkı “tamamlamak” için gönderilmişti. Nitekim o,

إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ

“Ben, (başka değil, sadece) (iyi), güzel ahlâkı tamamlamak (uygulamak) için gönderildim.” (İbn Hanbel, II, 381) buyurarak, toplumda var olan ancak zamanla küllenmiş, yok olmuş ya da bozulmuş değerlerin diriltilmesi veya yerine yenisinin getirilmesi görevini üstlendiğini ifade etmişti. Aslında bütün peygamberler aynı sorumlulukla gönderilmişlerdi. Bununla birlikte Allah Resûlü, kendisinin tamamlayıcılık ve uygulayıcılık vasfını şöyle dile getirmişti:

إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلِ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ ، إِلَّا مَوْضِعَ لَبْنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ ، فَفَعَلَ . « النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ ، وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبْنَةُ قَالَ فَأَنَا اللَّبْنَةُ ، وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ » .

“Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu, bir ev inşa eden kimseye benzer. O kimse evi güzelce yapıp mükemmel hâle getirmiş fakat bir köşede sadece bir tuğla yeri boş kalmıştır. İnsanlar bu evi dolaşırlar, ona hayran olurlar ve şöyle derler: "Keşke şu tuğla da yerine konulmuş olsaydı." İşte ben, o (yeri boş bırakılan) tuğlayım; ben peygamberlerin sonuncusuyum.” (Buhârî, Menâkıb, 18.)

Bir defasında Enes b. Mâlik’in amcasının oğlu Sa’d b. Hişâm (r.a.) Medine’ye geldiğinde, Hz. Âişe’den kendisine Resûlullah’ın ahlâkını anlatmasını istemişti. Âişe,

أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَإِنَّ خُلُقَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ

“Sen Kur’an okuyorsun değil mi?” diye sorunca Sa’d, “Evet.” cevabını verdi. Bunun üzerine müminlerin annesi, “İşte Hz. Peygamber’in ahlâkı Kur’an idi.” dedi. (Müslim, Müsâfirin, 139) Bazı rivayetlerde Hz. Âişe’nin, bu sözünün ardından, “Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.” (Kalem, 68/4.) âyetini ya da Mü’minûn sûresinin ilk dokuz âyetini okuduğu belirtilmiştir. (Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, VI, 412) Zira Kur’an’ı bizzat tebliğ eden ve yaşayan Hz. Peygamber, onun öngördüğü ahlâkı hayatı boyunca en ideal düzeyde temsil etmişti.

Enes b. Mâlik’in ifade ettiği üzere,

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا

Resûlullah ahlâk bakımından insanların en güzeli idi. (Buhârî, Edeb, 112) Bununla birlikte Hz. Peygamber, ahlâkını daha da güzelleştirmeye gayret ederek kötü ahlâktan Allah’a sığınır.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَسُوءِ الْأَخْلَاقِ

(Ebû Dâvûd, Vitr, 32)

O’nun namaza kalktığında yaptığı dua da bu amacını gerçekleştirmeye yönelikti:

وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ

“(Allah"ım!) Beni güzel ahlâka eriştir. Senden başka güzel ahlâka eriştirecek yoktur. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlâkı benden uzaklaştıracak yoktur!..” (Müslim, Müsâfirin, 201.)

Resûlullah, ashâbını da her fırsatta güzel ahlâklı olmaya, bunun için çabalamaya teşvik etmişti. Nitekim Hz. Peygamber, Ubâde b. Sâmit ile beraber bir grup Medineli kendisine biat etmeye geldiklerinde onlardan Allah’a şirk koşmamanın yanı sıra hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek gibi ahlâkî konularda da söz almıştı. (Buhârî, İmân, 11.)

Hz. Peygamber Muâz b. Cebel’i Yemen’e vali olarak gönderirken ise,

أَحْسِنْ خُلُقَكَ لِلنَّاسِ يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ

“Ey Muâz b. Cebel! İnsanlara güzel ahlâkla muamele et.” tavsiyesinde bulunmuştu. (Muvatta’, Hüsnu’l-hulk, 1) Muaz b. Cebel’e (r.a.) de kendi davet metodunu tavsiye etmişti.

Ashâb-ı güzîn, Peygamberimizin örnekliliğini ve tavsiyelerini öylesine içselleştirmişlerdi ki onun vefatından sonra, “O olsaydı nasıl yapardı ve ne söylerdi?” sorusunu her durumda kendilerine sormuşlar ve böylece Peygamber’in ahlâk ve edebini yaşatmaya çalışmışlardı.

Şüphesiz câhiliye döneminde de çeşitli ahlâkî erdemler ve bir ahlâk anlayışı mevcuttu. Cömertlik, güvenilirlik, doğru sözlülük, misafirperverlik, dayanışma ve yardımlaşma gibi erdemler, o dönemde ahlâk anlamına gelen “mürüvvet” kapsamında değerlendiriliyordu. Fakat Kur’an’ın öngördüğü ahlâk çok daha farklıydı. Ataların gelenekleri ve kabileciliğe dayalı câhiliye ahlâkına karşılık Kur’an bir ve tek olan Allah’ın rızasını gözetten tevhide dayalı bir ahlâk anlayışı getirmişti. Kur’an ahlâkını diğer ahlâk sistemlerinden ayırt eden yönleri ise âhiret inancına dayalı olması ve evrensel ilkeler getirmesiydi. Buna göre ahlâk, kişinin yalnızca insanlarla ilişkilerinde değil, Rabbiyle, diğer canlılarla ve çevresi ile ilişkilerinde de var olan ve dikkat edilmesi gereken bir niteliktir. Nitekim İslâm’ın nihaî gayesi ahlâklı insanlardan oluşan ahlâklı bir birey ve toplum, onlardan da ahlâklı bir dünya meydana getirmektir. İslâm ahlâkı, zikredilen bütün bu özellikleri ile insanı hep daha iyiye ve daha güzele yönlendiren canlı bir yapı sergilemektedir.

İslâm ahlâkının en belirgin yönleri, “hasbîlik” yani hiçbir çıkar kaygısı olmadan sırf Allah rızasını gözetmek ve “ihşan” yani kendisi Allah’ı görmese de her an Allah’ın onu gördüğünün bilincinde olmak ve ona göre davranmaktır. Bu, İslâm’da ahlâk ve iman arasında sıkı bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Allah Teâlâ, “Rabbimiz Allah’tır.” deyip de dosdoğru olanları cennetle müjdelemiştir. (Fussilet, 41/30.) Resûlullah da,

İslâm ahlâkında vicdan da göz ardı edilmemiştir. Şuurlu, iman sahibi bir kimse, vicdanına danışarak iyi ve kötüyü birbirinden ayırt edebilir. Çünkü

الْبِرُّ مَا أَطْمَأْنَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَأَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوَكَ

iyilik/sevap, kalbin kendisiyle huzur ve sükûn bulduğu; kötülük/günah ise kalbi huzursuz eden şeydir. (Dârimî, Büyû', 2)

Nitekim Hz. Peygamber,

الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ

“İyilik güzel ahlaktır. Kötülük ise içini huzursuz eden ve başkalarının bilmesini istemediğin şeydir.” buyurmuştur. (Müslim, Birr, 14.) Ancak insanın fıtratı gereği yanıldığı ve hata ettiği zamanlar olabilmektedir. Böyle bir durumda Allah Resûlü şunu tavsiye etmektedir:

اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّبِيلَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

“Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!” (Tirmizî, Birr, 55.) Çünkü Allah Teâlâ’nın buyurduğu üzere,

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

yapılan hayır ve hasenat, kötülükleri gidermektedir. (Hûd, 11/114.)

Allah, insana hem kötülük duygusunu hem de takvasını (kötülükten sakınmayı) ilham etmiştir. Dolayısıyla insanın yaratılışından sahip olduğu bir meleke olarak ahlâk, iyi ya da kötü yönde değiştirilmeye müsait bir konumdadır. Cenâb-ı Hak tarafından iyi, güzel ve temiz görülen davranışlar güzel ahlâk; kötü, çirkin ve pis addedilen fiiller ise kötü ahlâk kapsamında değerlendirilmiştir. Ve bu ahlâkî davranışlar, sonuçları itibariyle cennetle mükâfatlandırılma ya da cehennemle cezalandırılma şeklinde uhrevî müeyyidelere bağlanmıştır. Yüce Allah, âhirete iyilik getirene ondan daha hayırlısının; kötülük getirene ise ancak işlediğinin cezasının verileceğini bildirmiştir.

Rabbimiz Peygamber Efendimiz (s.a.s) in örnekliliğini hayatımıza yansıtabilmeyi nasip eylesin. Cumamız mübarek olsun.